

Agata KIELESIŃSKA
Politechnika Częstochowska
Wydział Zarządzania

WYBRANE ASPEKTY SYNERGII AGROTURYSTYKI I ROZWOJU LOKALNEGO

Streszczenie. W artykule zaprezentowano znaczenie turystyki wiejskiej i agroturystyki w realizacji społecznych, ekonomicznych i instytucjonalnych celów rozwoju lokalnego, a także istniejące tendencje i trendy kompleksu turystyki wiejskiej i agrobiznesu w Unii Europejskiej oraz w Polsce. Rozpatrzono wybrane aspekty synergii agroturystyki w dywersyfikacji obszarów wiejskich i rozwoju lokalnego. Omówiono rolę i formy udziału władz lokalnych w procesie pobudzania przedsiębiorczości oraz wspierania rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich. Przedstawiono również stosowane unijne i krajowe instrumenty oraz założenia programowe wspierania rozwoju lokalnego do 2020 roku.

Słowa kluczowe: agroturystyka, turystyka wiejska, synergia, rozwój lokalny.

SELECTED ASPECT SYNERGY THE RURAL TOURISM AND LOCAL DEVELOPMENT

Summary. The article presents the rural tourism in the implementation of social, economic and institutional development objectives, as well as existing local trends and trends of rural tourism and comes in the European Union and in Poland. The selected aspects synergy the rural tourism in diversification and local development. Discuss role and forms of participation of local communities in the process stimulate entrepreneurship and to promote social and economic development rural areas. You are also applicable EU and national instruments and program support local development for 2020.

Keywords: agrotourism, country tourism, synergy, sustainable development.

1. Wstęp

Turystyka wiejska nie jest zjawiskiem nowym¹, ale od lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku cieszy się znacznym zainteresowaniem, jako jedna z form turystyki (np. turystyka wiejska, agroturystyka, ekoturystyka) związana z wiejską przestrzenią rekreacyjną, a także szerokim spektrum działalności, która wiąże się z życiem na wsi, jej historią, kulturą, religią.

Turystyka wiejska stanowi też dodatkowe źródło dochodu dla rolników prowadzących gospodarstwa agroturystyczne oraz przyczynia się do rozwoju miejscowej infrastruktury, aktywizacji miejscowego rynku pracy oraz dywersyfikacji lokalnej gospodarki.

Turystyka wiejska jest utożsamiana często z agroturystyką², chociaż turystyka wiejska jest szerszym pojęciem i obejmuje całokształt gospodarki turystycznej związanej z rozbudową czy wręcz budową od podstaw całej infrastruktury technicznej, ekonomicznej i społecznej skoncentrowanej na obszarach wiejskich – w zakresie wypoczynku organizowanego poza gospodarstwem rolnym, a związanego z walorami turystyczno-rekreacyjnymi danego regionu, w tym np. czynnym uprawianiem sportów letnich, zimowych, zbierania runa leśnego, wędkowaniem, fotografowaniem krajobrazów, zwierząt i ptaków, zwiedzaniem okolicy, zabytków kulturalnych i historycznych, uczestniczeniem w regionalnych wydarzeniach folklorystycznych. Turystyka wiejska staje się jednym z narzędzi restrukturyzacji i modernizacji regionów, szczególnie tych o słabym rolnictwie

Agroturystykę określa się jako „rodzaj turystyki alternatywnej na terenach wiejskich organizowany przez rodziny rolnicze z wykorzystaniem zasobów gospodarstwa rolnego oraz zasobów przyrodniczych, kulturowych i infrastrukturalnych wsi i regionu”³, która jest szczególną formą turystyki wiejskiej – wypoczynkiem z zamieszkaniem i obsługą u rolnika, w funkcjonującym gospodarstwie rolnym⁴. Agroturystyka stanowi więc część składową turystyki wiejskiej⁵, jest związana z organizowaniem pobytu turystów przez rodzinę rolniczą we własnym gospodarstwie, z uwzględnieniem zasad ekologii. Należy uwzględnić, że w zależności od regionu geograficznego oraz od roli, jaką odgrywają społeczność wiejska i rolnictwo w danym kraju, zmienia się zakres pojęcia agroturystyki, a także zmieniają się relacje między pojęciami agroturystyka a turystyka wiejska.

¹ Wyjazdy w tereny wiejskie „na letnisko” były popularne już w XIX wieku. Dzisiaj tylko wracamy do tej starej, dobrej tradycji, ale w nowej, zorganizowanej formie.

² Niesłusznie przyjęło się nazywać agroturystyką różne formy usług działalności turystycznych niezwiązanych bezpośrednio z działalnością gospodarstwa rolnego – transponując wprost nazewnictwo (ang. agricultural tourism, agritourism czy vacation farm touris) używane w innych krajach, zwłaszcza w Ameryce Północnej.

³ Poczta J.: Walory krajoznawczo-przyrodnicze a rekreacja ruchowa w gospodarstwach agroturystycznych. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, 2012, s. 33.

⁴ Agroturystyką określa się także zakwaterowanie z własną obsługą na terenach należących do gospodarstwa, np. w domkach, w pojazdach kempingowych i na polach namiotowych gospodarstwa.

⁵ Wiatrak A.P.: Baza agroturystyczna w Polsce i uwarunkowania jej rozwoju. Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie, nr 402, Kraków 2003, s. 9.

Celem artykułu jest przedstawienie roli turystyki wiejskiej, a szczególnie agroturystyki, która poprzez szeroki wachlarz oferowanych usług i produktów agroturystycznych pobudza lokalną przedsiębiorczość i stanowi ważny element lokalnego ożywienia gospodarczego.

2. Turystyka wiejska i agroturystyka w Europie oraz w Polsce

Globalizacja, zmiany demograficzne i spadek udziału Europy w światowym rynku turystycznym stanowią główne wyzwania turystyki europejskiej⁶ i sprawiają, że Europa musi się koncentrować na podnoszeniu swojej konkurencyjności oraz zrównoważeniu w zakresie celów podróży (destynacji). Dochody z działalności turystycznej w krajach unijnych uzyskuje ponad 20 proc. rolników, a co czwarty mieszkaniec Unii spędza wakacje na wiejskiej farmie. Unijni farmerzy, działając w ramach organizacji agroturystycznych, aby zachęcić turystów do odpoczynku na wsi, wydają biuletyny informacyjne, wykorzystują Internet, a organizacje rządowe krajów dbają o właściwą promocję agroturystyki.

Zainteresowanie agroturystyką w Polsce jest stosunkowo znaczące, zwłaszcza ze strony rolników i instytucji związanych ze wsią oraz rolnictwem. W związku z tym, w wielu programach lokalnych oraz rządowych⁷ wskazuje się na potrzeby rozwoju agroturystyki, jako działania wpływającego na zwiększenie dochodu rolników i zmniejszenie bezrobocia na wsi.

W aspekcie marketingowym wyróżnia się dwie grupy czynników, które skłaniają turystów do odwiedzania danego rejonu. Zewnętrzne czynniki to: atrakcyjność krajobrazowa danego rejonu i mające duże znaczenie dla turystów walory kulturowe regionu, jak np.: interesujące obiekty, tradycyjne rzemiosło, dania regionalne. Czynniki wewnętrzne to: standard bazy turystycznej, jakość usług agroturystycznych, nieskażone środowisko naturalne. Aby agroturystyka mogła stać się źródłem dochodów nie tylko dla rolników, ale także dla gminy i regionu⁸, potrzebna jest modernizacja wsi i jej infrastruktury, co należy samorządów lokalnych i jest uzależnione od pozyskania przez samorząd środków finansowych. Natomiast efektywności działalności agroturystyki jest uzależniona od współpracy podmiotów turystyki wiejskiej, dlatego też zawiązują się lokalne stowarzyszenia (np. „Gospodarstwo Gościnne”)⁹ osób świadczących usługi turystyczne w celu prowadzenia wspólnej promocji.

⁶ Kierunki prowadzonych na szczeblu UE działań w turystyce zostały określone w Komunikacie Komisji z 22 marca 2006 r., zatytułowanym Odnowiona polityka turystyczna UE: Ku silniejszemu partnerstwu na rzecz turystyki europejskiej.

⁷ Ministerstwo Sportu i Turystyki: Strategia rozwoju turystyki na lata 2008 – 2014 (projekt). Warszawa, luty 2008.

Strategia sprzyja budowaniu silnych podstaw gospodarki turystycznej i określa zrównoważony rozwój sektora turystycznego oraz wskazuje działania, w których realizację powinny być zaangażowane podmioty działające na rzecz rozwoju turystyki, tzn. jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, organizacje branżowe, środowisko naukowe i inni.

⁸ Wiatrak A.P., op.cit., s. 10-11.

⁹ Obecnie działa ok. 60 stowarzyszeń.

Z badań i danych GUS¹⁰ wynika, że liczba kwater agroturystycznych zwiększyła się z 582 w 2011 r. do 683 w 2012 r., a liczba miejsc noclegowych zwiększyła się odpowiednio z 9281 do 11 124, co stanowi przyrost o 19,9%. Przeważają kwatery całoroczne, skupiające większość miejsc noclegowych. Kwatery agroturystyki w ogólnej liczbie turystycznych obiektów noclegowych wg stanu na dzień 31 lipca 2012 r. stanowiły 7,2%.

3. Tendencje i trendy w agroturystyce

Doświadczenia krajów Unii Europejskiej, dotyczące wspierania wielorakich form działalności gospodarczej, w tym również agroturystyki, potwierdzają możliwość zwiększania zatrudnienia i dochodów ludności wiejskiej przez aktywny udział lokalnej społeczności w opracowaniu i realizacji programów rozwoju gmin wiejskich oraz umiejętne kojarzenie inicjatyw i środków własnych z formami pomocy z zewnątrz.

W Polsce, na wzór stowarzyszeń zachodnioeuropejskich, zaczyna się kształtować przekonanie do sprawnej organizacji koordynującej i inspirującej lokalne działania agroturystyczne oraz prowadzącej efektywną politykę marketingową. Organizowane Ogólnopolskie Sympozja Agroturystyczne stają się forum dyskusji w zakresie kierunków rozwoju agroturystyki, a wnioski¹¹ z tych spotkań prezentują tendencje i aktualne trendy polskiej agroturystyki. Wskazują one na potrzebę aktywności społecznej zarówno mieszkańców, jak i organów samorządowych w tworzeniu wizji kompleksowego zagospodarowania lokalnego potencjału. Rozwój wielofunkcyjny to wykorzystanie istniejących zasobów surowcowych, krajoznawczych, kulturowych i ludzkich dla umiejętnego wkomponowania w wiejską przestrzeń coraz większej liczby nowych funkcji pozarolniczych¹².

Rozwój agroturystyki ma także działanie katalizujące dla procesów różnicowania rozwoju wielofunkcyjności obszarów wiejskich, wpływające na przekonania środowisk lokalnych oraz

¹⁰ GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia: Materiał na konferencję prasową w dn. 25.09. 2012 r. (badania obejmowały kwatery agroturystyczne mające 10 i więcej miejsc noclegowych), GUS: Turystyka i wypoczynek w gospodarstwach domowych w 2009 r., Warszawa 2010 (tabl. 63).

¹¹ Na przykład Ogólnopolskie Sympozjum Agroturystyczne już w 2003 r. za priorytety w rozwoju agroturystyki uznało m. in., że: warunkiem rozwoju turystyki wiejskiej w Polsce jest współdziałanie stowarzyszeń turystyki wiejskiej z samorządami, stowarzyszenia turystyczne powinny tworzyć produkty dla klientów o specjalistycznych zainteresowaniach, w promocji turystyki wiejskiej należy przyjąć zasadę koncentracji na najważniejszych rynkach, zagadnieniem ważnym jest spełnienie unijnych wymagań w zakresie produkcji żywności i obrotu żywnością, rozwój usług agroturystycznych wymaga systematycznego podnoszenia wiedzy, umiejętności oraz kształtowania pozytywnych postaw i kreatywności usługodawców.

¹² Znaczące są osiągnięte dotychczas standardy: powstała Federacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”, funkcjonuje kategoryzacja kwater agroturystycznych, działają własne strony ofert internetowych, istnieje atlas agroturystyczny Polski, są liczne publikacje folderów, poradników dla rozpoczynających działalność agroturystyczną, coraz liczniejszy jest udział firm agroturystycznych w krajowych i międzynarodowych targach oraz wystawach turystycznych itp.

organów decyzyjnych – do podejmowania decyzji dla przezwyciężenia bierności i prowadzących do ożywienia przedsiębiorczości na wsi.

4. Synergia agroturystyki w dywersyfikacji obszarów wiejskich

Program dywersyfikacji ekonomicznej i poprawy jakości życia na wsi jest jednym z zasadniczych elementów polityki UE i Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 oraz celu strategicznego Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013 w zakresie rozwoju obszarów wiejskich. Realizowana polityka rozwoju obszarów wiejskich, jako element Wspólnej Polityki Rolnej (WPR), kładzie większy niż dotychczas nacisk m.in. na pozaprodukcyjne funkcje i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich¹³.

Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, charakteryzujących się dużymi zasobami ludzkimi i wysokim poziomem bezrobocia, stwarza możliwości aktywizacji mieszkańców, ale przede wszystkim jest czynnikiem pobudzającym lokalną koniunkturę gospodarczą, wyzwajającym inicjatywy lokalnych społeczności – przyczyniając się do poprawy materialnych warunków bytu rodzin wiejskich, poprawy atrakcyjności turystycznej regionu, rozwoju tożsamości społeczności wiejskiej i zachowania dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego.

Oferowanie turystom, oprócz podstawowych składników produktu turystycznego, jakimi są zakwaterowanie i wyżywienie, również innych usług¹⁴, przyczynia się do dbałości wioskowej społeczności o wygląd wsi, wzrostu poczucia własnej wartości i lokalnego patriotyzmu wśród samych mieszkańców wsi, zwiększenia troski o lokalną architekturę, tradycyjne rzemiosło, rękodzielnictwo, sztukę kulinarną, itp. – podnosząc tym samym jakość życia samych mieszkańców¹⁵. Poza możliwościami świadczenia przez mieszkańców wsi różnorodnych usług wzbogacających ofertę turystyczną, samo przebywanie turystów na

¹³ Przyjęta strategia i jej priorytety, w zakresie dywersyfikacji obszarów wiejskich i poprawy jakości życia na wsi, obejmuje cele: rozwój dodatkowej działalności wykorzystującej istniejące zasoby, umożliwienie rozwoju wielofunkcyjnych i trwałych ekonomicznie gospodarstw, sprzyjanie tworzeniu alternatywnych źródeł dochodów, promowanie wizerunku wsi i rolnictwa w społeczeństwie, sprzyjanie zachowaniu walorów przyrodniczych obszarów wiejskich, ułatwienie dostępu rolnikom oraz pozostałym mieszkańcom wsi do usług, przyczynianie się do zwiększenia produkcji rolnej.

¹⁴ Istnieje szeroki wachlarz usług i produktów agroturystycznych, obejmujących zasoby gospodarstwa agroturystycznego oraz różne atrakcje zapewniane podczas pobytu. Są to najczęściej: wyroby sztuki ludowej, pamiątkarstwo, przejażdżki konne i rowerowe, wędrowki piesze, możliwości wędkowania, kąpeli, zbierania runa leśnego, pomniki, kuchnia regionalna, folklor, a w okresie zimowym: kuligi i możliwość uprawiania narciarstwa. Produktem agroturystycznym są także imprezy promujące dziedzictwo kulturowe regionu i wsi (np. słynną w Polsce „noc świętojańską”, „święto pstrąga”, „dzień pieczonego ziemniaka”), często połączone z pokazem ciekawych miejsc historycznych lub widoków przyrodniczych. Inną formą, często stosowaną jako wypełnienie czasu w trakcie wypoczynku, są organizowane ciekawe odczyty, spotkania autorskie (np. z lokalnymi twórcami) itp.

¹⁵ www.ppr.pl, Strzelbicki L.: Uwarunkowania rozwoju agroturystyki i usług towarzyszących na obszarach wiejskich, publikacja 19.05.2004.

terenach wiejskich zwiększa popyt na różnego typu dobra i usługi o charakterze nieturystycznym – stymulując przez to rozwój wiejskiej infrastruktury. Obiekty handlowe i gastronomiczne, komunikacji, usługi bankowe i pocztowe, apteki i ośrodki zdrowia, stacje benzynowe i obsługi samochodów służyć będą nie tylko turystom, lecz także stałym mieszkańcom, przyczyniając się do zwiększenia zakresu dostępnych usług i zapewniając równocześnie większą rentowność całej sieci usługowej. W konsekwencji rozwój agroturystyki oznacza kolejne miejsca pracy i źródła zarobkowania.

Podstawowe składniki oferty agroturystycznej przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1

Składniki ofert turystyki wiejskiej i agroturystyki

Zakwaterowanie	Atrakcje środowiska	Dostępne urządzenia	Formy spędzania czasu	Możliwe usługi
<ul style="list-style-type: none"> - dom w gospodarstwie rolnym - noclegi i samodzielne wyżywienie - przyczepy kempingowe - kempingi - namioty/szałasy - schroniska 	<ul style="list-style-type: none"> - góry - jeziora - rzeki - morze - bagna - krajobraz - świeże powietrze - las 	<ul style="list-style-type: none"> - szlaki turystyczne: <ul style="list-style-type: none"> • konne • rowerowe • spacerowe - kluby - obiekt sportowe - obiekty kulturalne - placówki oświatowe - rzemiosło itp. 	<ul style="list-style-type: none"> - praca w gospodarstwie - jeździectwo - sporty wodne - udział w imprezach kulturalnych - hobby - uczenie się: języków itp 	<ul style="list-style-type: none"> - opieka nad dziećmi - pralnia - poczta - restauracja - sklep/bank - agencja turystyczna - transport i komunikacja - wypożyczalnia - schronisko dla psów itp.

Źródło: Borkowski K.: Agroturystyka. Materiały szkoleniowe. MG, Departament Turystyki, Warszawa 2002, s. 87.

Należy uznać, że działalność agroturystyczna w ramach lokalnych programów samorządowych, przez wzajemne powiązanie różnych przedsięwzięć gospodarczych, społecznych, infrastrukturalnych, organizacyjnych, a nawet marketingowych, bazując na wykorzystaniu istniejących walorów turystycznych gminy oraz preferowaniu i rozwoju agroturystyki, może być skutecznym czynnikiem w przezwyciężaniu lokalnych problemów.

Efekt synergii agroturystyki¹⁶ ściśle związanej z wieloma instrumentami różnicowania gospodarki obszarów wiejskich i działań dotyczących poprawy jakości życia, staje się ważnym czynnikiem rozwojowym oraz komplementarnym źródłem dochodów i miejsc pracy.

¹⁶ Efekt synergii w agroturystyce jest wynikiem stymulowania przez agroturystykę działalności pozarolniczej w formie akceptowalnej przez środowiska wiejskie. Działalność ta, w znacznym stopniu realizowana własnymi siłami i wykorzystująca przyrodnicze oraz kulturowe atuty regionu, tworzy warunki rozwoju małej przedsiębiorczości, powoduje zmniejszenie strukturalnego bezrobocia i wzrost zawodowej aktywizacji mieszkańców, tym samym podnosząc ich status materialny i jakość życia. Polaryzując działania samorządów na realizacji konkretnych celów swojej strategii, agroturystyka może stać się ważną dziedziną lokalnej gospodarki, siłą napędową zmian w zakresie pobudzenia aktywności gospodarczej. Wzrost lokalnej aktywności gospodarczej to w konsekwencji również zahamowanie tendencji emigracji młodzieży, pośrednio wpływającej na poprawę struktury demograficznej danego regionu – co należy uznać za uzupełniający efekt synergii.

5. Instrumenty wsparcia rozwoju lokalnego

Wspieranie przedsiębiorczości na wsi, uwarunkowane czynnikami zewnętrznymi o charakterze systemowym, ogólnokrajowym, oraz wewnętrznymi o charakterze lokalnym, stało się ważnym elementem działalności samorządowej decydującej o rozwoju funkcji pozarolniczych i przemian na obszarach wiejskich. Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych przyczynia się do zwiększenia dostępu do różnych produktów i usług, poprawia wizerunek gminy na zewnątrz (promocja gminy) oraz przeciwdziała wyludnianiu się obszarów wiejskich, a także przynosi korzyści finansowe nie tylko osobom bezpośrednio w nią zaangażowanym, ale także samej gminie, w postaci wpływów z opłat i podatków stanowiących część dochodów budżetu samorządu¹⁷. Znaczącą rolę w rozwoju lokalnym mają urzędy gmin, z działalnością samorządów ukierunkowaną na aktywizację społeczności lokalnej, pobudzanie inicjatywy gospodarczej wśród mieszkańców gminy i tworzenie warunków do podejmowania działalności gospodarczej oraz eliminację barier rozwoju przedsiębiorczości i udzielanie wsparcia osobom, które tę inicjatywę wykazują.

W zakresie kompetencji i dyspozycji samorządów jest szerokie spektrum instrumentów¹⁸ organizacyjnych i prawnofinansowych, które stosowane kompleksowo, na podstawie planu zagospodarowania przestrzennego i planu rozwoju gospodarczego, tworzą sprzyjające warunki do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, w tym również agroturystyki. Wspieranie lokalnej przedsiębiorczości na terenie gminy¹⁹, w tym także podmiotów na obszarach agroturystyki, odbywa się m.in. przez: współdziałanie w uzyskiwaniu unijnych środków pomocowych, tworzenie funduszy poręczeniowo-pożyczkowych, tworzenie punktów informacyjnych, organizację szkoleń, tworzenie lokalnej witryny internetowej dla potrzeb marketingu oraz promocji wszelkich walorów i możliwości rozwojowych regionu.

Europejskie instrumentarium wsparcia rozwoju lokalnego ze środków UE²⁰ na lata 2007-2013 zostało ukierunkowane głównie na lokalne samorządy, budżetowe jednostki samorządu terytorialnego oraz instytucje publiczne i organizacje pozarządowe. Bezpośrednim instrumentem wsparcia unijnego dla rozwoju wsi jest Europejski Fundusz Rolny Rozwoju

¹⁷ Czapiewska G.: Rola instytucji i władz lokalnych w rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej. Przedsiębiorczość a rozwój regionalny. *Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae*, R 14, nr 1/2010, Kielce 2010, s. 103.

¹⁸ Najważniejszymi instrumentami wspierania przedsiębiorczości są: budżet gminy, ujmujący całość wsparcia przedsiębiorczości, w tym także obniżanie podatków i opłat lokalnych; rozwój infrastruktury technicznej, w tym głównie drogowej; sprawna sieć kanalizacyjno-wodociągowa oraz tereny pod inwestycje; a także zaktualizowane plany zagospodarowania przestrzennego gminy.

¹⁹ Kożuch A.: Rola samorządu terytorialnego we wspieraniu rozwoju lokalnego. *Monografie i Studia Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2011, s. 17 i dalsze.

²⁰ Utworzono dwa fundusze strukturalne: Europejski Fundusz Społeczny (EFS) i Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), które w Polsce są realizowane przez tzw. Programy Operacyjne (PO). Odpowiednie priorytety i działania Programów Operacyjnych dotyczą również rozwoju lokalnego, w tym m.in.: PO Rozwój Obszarów Wiejskich (w tym: oś priorytetowa 3 – Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej). Uzupełniająco dla poszczególnych województw są realizowane Regionalne Programy Operacyjne (RPO), ze specyficznymi dla danego regionu priorytetami, jak np.: wykorzystanie i promocja potencjału turystycznego, zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego itp.

Obszarów Wiejskich (EFRROW), który na poziomie lokalnym jest kierowany na wspieranie regionów krajów członkowskich o strukturze typowo rolniczej, na finansowanie projektów dotyczących zrównoważonego rozwoju, w tym także: rozwoju przedsiębiorczości, rozwoju agroturystyki i rozwoju infrastruktury wiejskiej. Dotychczasowa absorpcja funduszy wsparcia europejskiego zaktywizowała społeczności lokalne, zainicjowała procesy rozwojowe i innowacyjne oraz wykorzystanie lokalnego potencjału gospodarczego, społecznego, turystycznego i kulturowego, a władze lokalne²¹ wykazały się umiejętnością skutecznego aplikowania i zarządzania środkami finansowymi oraz generowania wkładu własnego. Propozycje Komisji Europejskiej na lata 2014-2020 określają również bezpośrednie cele rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność²².

Wspierane programów rozwoju obszarów wiejskich stanowi instrument polityki interwencyjnej państwa również wobec sektora turystyki wiejskiej, który daje szanse wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, a tym samym jest on istotnym instrumentem wspierającym proces modernizacji polskiej wsi²³.

6. Podsumowanie

Przedsiębiorczość pozarolnicza kompleksu turystyki wiejskiej stanowi podstawę ożywienia gospodarczego oraz odgrywa coraz większą rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym, szczególnie regionów o niskim poziomie zurbanizowania i dużym rozdrobieniu rolnictwa. Rozwój przedsiębiorczości w tych regionach jest czynnikiem stymulującym tworzenie nowych miejsc pracy, szczególnie w odniesieniu do osób niezajmujących pełnego zatrudnienia w swoich gospodarstwach.

Dywersyfikacja źródeł zarobkowania mieszkańców wsi, poza rozwiązywaniem problematyki ekonomicznej i społecznej, jest ważną determinantą realizacji polityki rozwoju zrównoważonego. Rozwój sektora małych firm na obszarach wiejskich w znacznym stopniu uwarunkowany jest sprawnością funkcjonowania instytucji wiejskich, w tym głównie lokalnych władz, które mają do dyspozycji szerokie spektrum różnych form wspierania

²¹ Ruszkowski J.: Europejskie wsparcie rozwoju lokalnego. Zeszyty Naukowe, nr 1/2008, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Szczecinie, Szczecin 2008, s. 93-105.

²² ec.europa.eu – Rozwój lokalny kierowany przez społeczność, UE LSR community_pl.pdf, mat. Komisji Europejskiej, publikacja 28.05.2013. Obejmują one: zintegrowane podejście oddolne w okolicznościach potrzeby zmian strukturalnych; budowanie społeczności i stymulowanie innowacyjności, przedsiębiorczości, przez zachęcanie do rozwoju i odkrywania niewykorzystanego potencjału; promowanie poczucia własności społeczności przez zwiększanie uczestnictwa społeczności oraz budowanie zaangażowania i własności; wspomaganie zarządzania wielopoziomowego przez zapewnienie społecznościom lokalnym udziału w kształtowaniu realizacji celów UE we wszystkich obszarach.

²³ Wigier M., Chmurzyńska K., Interwencjonizm w agrobiznesie na przykładzie PROW 2007–2013, teoria i praktyka, Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 90 (2011), wyd. SGGW Warszawa, 2011, s. 32.

przedsiębiorczości, a samorząd gminny może odgrywać większą rolę w kreowaniu rozwoju turystyki wiejskiej. Dzięki posiadanym kompetencjom i motywacjom może on prawidłowo kojarzyć zadania rozwoju agrobiznesu z potrzebami miejscowej ludności oraz istniejącymi zasobami lokalnymi, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Istotnymi elementami powodzenia w realizacji lokalnych programów rozwojowych jest preferowanie wielofunkcyjnego rozwoju i skuteczne promowanie wszystkich możliwości rozwoju działalności gospodarczej na danym terenie oraz wykorzystanie unijnych instrumentów wsparcia. W gestii samorządów leży również pobudzanie aktywności gospodarczej społeczności lokalnej na rzecz rozwoju gminy. Ważnym elementem jest tu prowadzenie przez władze lokalne takiej polityki informacyjnej, która dałaby mieszkańcom poczucie, że współuczestniczą oni w decydowaniu o sprawach gminy – bo przedsiębiorczość na wsi to również działalność społeczna w różnorodnych instytucjach typu obywatelskiego (komitet budowy szkoły, stowarzyszenie rozwoju gminy itd.), które przyczyniają się do rozwoju lokalnego przez wspólną działalność danej społeczności na rzecz rozwoju wsi, gminy lub regionu.

Aktywna polityka lokalna i regionalna wspierania rozwoju agroturystyki uzależniona jest od dostępnych środków finansowych i aktualnie głównie ukierunkowana jest na działania mające wsparcie ze środków unijnych, np. w zakresie infrastruktury, szkoleń, doradztwa. Natomiast działania, które wynikają z lokalnych inicjatyw, wymagające zaangażowania własnych środków gminy, są realizowane relatywnie rzadziej, co wskazuje na celowość pogłębiania współpracy lokalnych władz z organizacjami i stowarzyszeniami pracującymi na rzecz rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej, aby programy rozwoju turystyki wiejskiej uwzględniały specyfikę regionu.

Bibliografia

1. Borkowski K.: Agroturystyka. Materiały szkoleniowe. MG, Departament Turystyki, Warszawa 2002.
2. Czapiewska G.: Rola instytucji i władz lokalnych w rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej. Przedsiębiorczość a rozwój regionalny. *Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae*, R 14, nr 1/2010, Kielce 2010.
3. Knecht D.: Agroturystyka w agrobiznesie. CH Beck, Warszawa 2009.
4. Kożuch A.: Rola samorządu terytorialnego we wspieraniu rozwoju lokalnego. Monografie i Studia Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011.
5. Poczta J.: Walory krajoznawczo-przyrodnicze a rekreacja ruchowa w gospodarstwach agroturystycznych. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2012.
6. Ruszkowski J.: Europejskie wsparcie rozwoju lokalnego. *Zeszyty Naukowe*, nr 1/2008, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Szczecinie, Szczecin 2008.

7. Wiatrak A.P.: Baza agroturystyczna w Polsce i uwarunkowania jej rozwoju. Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie, nr 402, Kraków 2003.
8. Wigier M., Chmurzyńska K.: Interwencjonizm w agrobiznesie na przykładzie PROW 2007–2013. Teoria i praktyka. Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 90 (2011), SGGW, Warszaw 2011.
9. Ministerstwo Sportu i Turystyki, Strategia rozwoju turystyki na lata 2008 – 2014 (projekt), Warszawa, luty 2008.
10. GUS, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia. Materiały na konferencję prasową w dn. 25.09. 2012 r. GUS, Turystyka i wypoczynek w gospodarstwach domowych w 2009 r., Warszawa 2010 (tabl. 63).
11. ec.europa.eu – Rozwój lokalny kierowany przez społeczność, UE LSR community_pl.pdf, mat. Komisji Europejskiej, publikacja 28.05.2013.
12. Strzelbicki L.: Uwarunkowania rozwoju agroturystyki i usług towarzyszących na obszarach wiejskich.

Abstract

The article presents the rural tourism in the implementation of social, economic and institutional development objectives, as well as existing local trends and trends of rural tourism and comes in the European Union and in Poland. It was noted that rural tourism and agro-tourism constitutes an additional source of income for farmers and agro-tourism contributes to local infrastructure development, animation local labor market. Revenue from tourist activities in member states of the European Union is more than 20 percent. Farmers, and every fourth inhabitant of rural spends his holidays on your farm. Creating new business entities, contributes to greater access to a variety of products and services, improving the image of the outside (promotion of commune) and counteract rural depopulation is, as well as financial benefits not only to those directly involved, but also in the same county in the form of revenue from fees and taxes which are part of the revenue budget local government. The selected aspects synergy the rural tourism in diversification and local development. Discuss role and forms of participation of local communities in the process stimulate entrepreneurship and to promote social and economic development rural areas. Entrepreneurship complex of rural tourism is the basis for economic recovery and plays an increasingly important role in socio-economic development, especially in regions with a low level of urbanisation and a finely divided state agriculture. Development of entrepreneurship in these regions is stimulate creation of new jobs, particularly in relation to persons not in full employment in their farms. Active policy support local and regional development tourism is dependent on financial resources and images on hand is currently mainly focused on activities with support from EU funds, e.g. In terms of infrastructure, training, advice. You are also applicable EU and national instruments and program support local development for 2020.